

PESTPROTOCOL

STICHTSE VRIJE SCHOOL

Wat te doen bij een (sociaal) onveilige situatie?

Er wordt een onveilige situatie gesignaleerd. Door leerlingen, ouders, leerkrachten of anderen. Dit wordt gemeld bij de Schoolleiding (leerlingzaken).

Schoolleiding leerlingzaken maakt, samen met de betrokken mentor, een inventarisatie en onderzoekt de volgende punten:

- Wat is de aanleiding voor de melding?
- Wat is er gebeurd? Welke situatie doet zich voor?
- Waren er specifieke voorvallen?
 - Welke?
 - Plaats/tijd/omstandigheden
 - Betrokkenen
 - Getuigen?
 - Aanvullende signalen van ouders/leraren/leerlingen/anderen
 - Evt. rol van sociale media
- Aanleiding/oorzaak van de situatie/het voorval

Hiervoor wordt het inventarisatieformulier gebruikt, te verkrijgen bij Leerlingzaken.

- Het verslag van de tot dan toe verrichte handelingen wordt besproken in het ZAT en evt. pedagogische vergadering.

- Leerlingzaken of de mentor organiseert een overleg met alle betrokkenen om tot een definitieve diagnose te komen. Er wordt besloten tot wel of niet handelen en welke actie ondernomen gaat worden. Al naar gelang dit besluit, wordt een plan van aanpak opgesteld en aan het dossier toegevoegd.

- De betrokken ouders worden d.m.v. een brief of ouderavond op de hoogte gebracht van de bevindingen.

- In het plan van aanpak wordt opgenomen: actiepunten, tijdspad, actoren, eindverantwoordelijke en eventueel kostenplaatje.

- De schoolleiding beoordeelt in overleg met het ZAT gedurende elk proces van begeleiding of er aanvullende of alternatieve stappen moeten worden gezet. Externe deskundigen kunnen daarbij worden ingezet. Ook kan het noodzakelijk zijn om met leraren rond een klas een (scholings)traject op te zetten. Belangrijk hierbij blijft een zo transparant mogelijke communicatie met betrokkenen.

Voorbeeld van een plan van aanpak:

Uitvoering plan van aanpak bij een pestprobleem met een klassikale strekking

Verantwoordelijke: mentor/klassenleraar

STAP 1 *(week 1 en 2; mentor/klassenleraar)*

Er vindt een klassengesprek plaats over pesten, na duidelijk stelling te hebben genomen. Er worden gedragsregels afgesproken omtrent omgang met elkaar. De klas wordt mede verantwoordelijk gemaakt voor de sfeer in de groep en dus ook voor het probleem! Het stappenplan wordt doorgesproken, waarin de stappen één voor één voorgelegd worden.

STAP 2 *(afhankelijk van de situatie, week 1 of 2, mentor en/of schoolleiding leerlingzaken)*

Er komt een gesprek met de kennelijke veroorzaker(s) van de onveilige situatie waarin duidelijk gemaakt moet worden dat deze een onveilige situatie heeft/hebben gecreëerd welke 'gecorrigeerd' dient te worden. De veroorzaker(s) heeft/hebben iets goed te maken. Belangrijk is daarbij het aanbieden van excuses. Bovendien moet er verandering in het gedrag komen; het slachtoffer/de slachtoffers moet(en) met rust gelaten worden. Daarnaast zou een aanpak kunnen bestaan uit een spreekbeurt over machtsverhoudingen, discriminatie of onderdrukking e.d.

De gevoeligheid van de "pester" voor zijn daden kan vergroot worden door hem/haar bijv. brieven te laten lezen, geschreven door (ouders/vrienden van) slachtoffers.

De ouders van de betreffende leerlingen worden van de gesprekken op de hoogte gebracht. Na een week wordt gekeken of de afspraken nagekomen zijn.

STAP 3 *(week 3 en 4; deskundige)*

Als er geen sfeerverbetering optreedt kan een rollenspel met de klas gespeeld worden, waar bijvoorbeeld het buitengesloten zijn gespeeld wordt. Dit gebeurt onder leiding van een deskundige.

STAP 4 *(week 5 en 6; leerlingzaken/ZAT)*

Als er geen verbetering optreedt schakelt Leerlingzaken het ZAT in, na de ouders hiervan op de hoogte gesteld te hebben. Er zullen een aantal probleemoplossende gesprekken plaatsvinden met de schoolorthopedagoog/psycholoog, die de mogelijke oorzaken van het voortduren van de problematiek nader onderzoekt. Is de oorzaak enigszins duidelijk dan wordt, i.o.m. alle betrokkenen, een aangepast plan opgesteld.

STAP 5 *(week 7 en 8; leerlingzaken/mentor)*

Als ook dit niet leidt tot gedragsverandering, is het tijd om een vervolgesprek met de ouders van de veroorzaker(s) aan te gaan. Hun medewerking wordt (opnieuw) gevraagd om aan het probleem een einde te maken. Dit oudergesprek wordt van tevoren bij de "pester(s)" aangekondigd. Dit kan al een gedragsverandering teweegbrengen. In dit gesprek wordt ook verteld dat bij zeer hardnekkige pestproblematiek schorsing tot de mogelijkheden behoort,

STAP 6 *(vanaf week 9; leerlingzaken/ZAT)*

Als pestgedrag blijft voortduren roept de school de hulp in van buiten, bijv. RIAGG of GGD. In week 9 vindt een evaluerend gesprek plaats tussen Leerlingzaken, de betreffende ouders en leerlingen. Het stappenplan wordt eveneens in week 9 geëvalueerd met het ZAT en de mentor waarin bovengenoemd gesprek wordt meegenomen.

Van deze evaluatie wordt een verslag toegevoegd aan het dossier. Tevens wordt, indien gewenst, verslag uitgebracht aan de lerarenvergadering.

Informatieve aanvulling op het “Pestprotocol”

Waarom wordt er gepest

Pesten is vooral een groepsgebeuren, waarbij machtsverdeling, sfeer in de groep en sociale weerbaarheid een rol spelen.

In de praktijk is het meestal niet mogelijk om één oorzaak aan te geven. Vele oorzaken hangen met elkaar samen en hebben invloed op elkaar.

Invloed hebben (in willekeurige volgorde):

- De houding van de leraren.
- De houding van de ouders.
- Kenmerken van de `gepeste`
- Kenmerken van de `pester`
- De sfeer in de klas/groep
- Het klimaat op school

ad 1 de houding van de leraar

Deze is belangrijk. Een leraar die niets tegen het pesten doet of zelfs `meedoet`, bevordert vanzelfsprekend het pesten.

Het komt voor dat een leraar pesterijen in de klas of op school niet waarneemt; dit kan ook een gevolg zijn van het feit dat deze leraar onvermogen is om pestgedrag adequaat aan te pakken. Uit onderzoek blijkt dat veertig procent van de getreiterde kinderen op een school aangeeft dat de leraren `af en toe of bijna nooit` geprobeerd hebben het pesten te stoppen. Van de leraar wordt verwacht dat hij/zij duidelijk stelling neemt tegen het pesten en in staat is de leerling veiligheid te bieden.

ad 2 de houding van de ouders

Er is onderzoek gedaan naar de houding van ouders van pesters.

Het blijkt dat verschillende kenmerken van het gezin van belang kunnen zijn bij het ontstaan van pestgedrag bij een kind:

- gebrek aan warmte en betrokkenheid gedurende de eerste levensjaren.
- de mate waarin de ouders agressief gedrag van hun kind toestaan en goedkeuren
- het tonen van het slechte voorbeeld.

ad 3 kenmerken van de gepeste

De kinderen die gepest worden zijn meestal de groepsleden die niet zo goed voor zichzelf kunnen opkomen, het minst weerbaar zijn en het minst populair zijn in de klas. Soms zijn het juist kinderen die een opvallend of `buitensporig` gedrag vertonen.

Kortom, het gaat om kinderen die kwetsbaar en gevoelig zijn.

ad 4 kenmerken van de pester

Pesters hebben veel behoefte aan invloed, macht en erbij horen.

Ze kunnen zich vaak slecht inleven in hun slachtoffers.

ad 5 de sfeer in de klas/groep

In een klas waarin een negatieve sfeer heerst, is de kans groot dat er gepest wordt.

Een klas/groep met een negatieve sfeer is een groep waarin:

- weinig wordt samengewerkt
- veel onderlinge concurrentie is
- alleen met de sterksten rekening gehouden wordt
- er geen respect is voor elkaar en voor het materiaal
- de leerlingen het niet voor elkaar durven opnemen

In een klas met een negatieve sfeer is er de angst om zelf slachtoffer te worden en dit veroorzaakt `meeloopgedrag`.

ad 6 het schoolklimaat

De sfeer in de klas wordt mede bepaald door het klimaat op school. Aandacht hebben voor het pesten moet samengaan met aandacht voor het pedagogisch klimaat.

Van belang zijn de volgende aspecten:

- Hoe gaan leraren met elkaar om? Geven zij door de manier waarop zij met elkaar omgaan een goed voorbeeld, of pesten zij elkaar onderling evenzeer?
- Zijn er teamafspraken die bevorderen dat kinderen zich veilig voelen op school? Is men in staat de regels te handhaven?
- Wordt er op het schoolplein goed gesurveilleerd?
- Hoe is de houding leraar-leerling? Lukt het de leraar zich te verplaatsen in het gepeste kind of komen ze in een gesprek met hem/haar niet verder dan: `wat deed je zelf?`
- Draagt de school een normen- en waardensysteem uit? Is het duidelijk wat de school tolereert en wat niet?
- Heeft sociale weerbaarheid de aandacht van het team en een plaats in het schoolwerkplan?
- Kent de school de mogelijkheden om hulp van externe instanties in te schakelen?

Pesten op school, het waarnemen en aanpakken ervan

In het functioneren van een groep is er de nodige strijd om invloed te kunnen uitoefenen.

Centraal staat daarbij vaak: het omgaan met gevoelens van angst.

Angst voor intimiteit, agressie, isolement en beoordeeld worden. Daartoe worden `de hielen gelikt` van als belangrijk bestempelde klasgenoten of leiders van de groep en wordt afgegeven en afgereageerd op de z.g. zwakke broeders die fungeren als betrouwbare en ontvankelijke brievenbus voor boze acties. Kenmerkend voor dergelijke angstbeladen groepsfenomenen is dat er weinig echtheid en respect bij de interactie komt kijken. Echt zijn, zeggen wat je denkt, vindt of voelt kan je de kop kosten, denkt men.

De pesters hebben vaak weinig besef van de aangerichte schade bij de gepeste, omdat deze zich veelal niet meer durft te laten `kennen`. Pijn laten zien is afgaan en dit zou het opgelopen negatieve zelfbeeld nog versterken. Vaak is het niet de bedoeling om zondebokken weg te pesten. Waar moet een groep met de agressie naar toe als de kop van jut vertrekt? Om deze machtsstrijd en dus agressie onderling uit te wisselen is nogal link. Er is n.l. nogal wat intimiteit en vertrouwen nodig om met zicht op een goede afloop echt boos op elkaar te kunnen worden. Als een dergelijk niveau van vertrouwen er niet is en dus de onveiligheid groot en het angstniveau hoog, dan zal er een nieuwe zondebok gevonden moeten worden. Ieder groepslid zal maatregelen nemen om buiten schot te blijven en volgt instinctief een gebruiksaanwijzing:

- Zorg dat je niet allen blijft, dat maakt n.l. kwetsbaar. Klamp aan bij tenminste één ander.
- Als je vermoedt dat een aan ander je te na komt en mogelijk bekritiseert, bijt dan van je af. Daarmee lijk je niet kwetsbaar.

- Voeg je bij een sterke leider. Iemand die de groep richting kan geven. Pas je normen en ideeën aan hem of haar aan.

Wat wordt er onder pestgedrag verstaan?

- Lichamelijk geweld, steeds gericht op een bepaalde leerling
- Het negeren van een leerling
- Het bewust buitensluiten
- Verbaal geweld
- Afkeurende houding en onaangename opmerkingen in de richting van een leerling
- Ongevraagd aan andermans eigendommen zitten.
- Intimidatie

Wat zijn het voor kinderen die gepest worden?

Er bestaat een categorie kinderen die teruggetrokken houding vertonen. Ze lijken voortdurend de zorg te hebben: hoe gedraag ik me zo, dat ik niet opval. En als ze een poging ondernemen om contact te maken, dan pakken ze het `verkeerd` aan, bijv. door overdreven gedrag of eigenwijs en betweterig te reageren of door de plank geheel mis te slaan volgens klasgenoten. Een andere categorie betreft de kinderen die juist wel door iets speciaals opvallen: bijv. een speciale manier van kleden, lopen, spreken of handelen. Ze vallen wat je noemt buiten de klassenormen.

Wat kan er opvallen aan de zogenaamde pester:

Vaak zijn het kinderen die de sfeer, de kleding en/of het gedrag bepalen. Hier zijn o.a. twee oorzaken te noemen:

- Kinderen die streven naar macht en kicken op deze verworven positie. Ze zullen proberen de sfeer in de klas naar hun hand te zetten en organiseren graag een grote groep meelopers of `aanbidders`.
- Kinderen met een zwak zelfgevoel die zich plaatsvervangend schamen als iets niet past in hun vastgestelde normen. Deze normen zijn nodig om de onzekerheid af te schermen.

Ze zullen proberen de ander zwart te maken om zelf daarnaast positief uit de bus te komen en buiten schot te blijven.

Oorzaken van dit gedrag kunnen o.a. zijn:

- Weinig echte aandacht van ouders, leraren of medeleerlingen
- Geen correctie van agressief gedrag door ouders
- Zelf gepest zijn
- Slecht voorbeeld van ouders of andere volwassenen
- Slecht voorbeeld van leraren
- Blootstellen aan geweld (o.a. TV)

Als derde groep is nog de toekomstige middengroep te noemen, die angstvallig zwijgt waarbij opvalt dat er kinderen zijn die stil `meegenieten` of juist doodsbang zijn, of zich ervan afkeren en zich als groepje isoleren.

Curatieve aanpak

De confronterende methode en de niet-confronterende methode

- De niet-confronterende methode wordt toegepast als er sprake is van onderhuids pesten. Dit kan vermoed worden als een leerling regelmatig alleen loopt in de pauze of

als er onrust of juist stilte heerst indien een bepaalde leerling iets gevraagd wordt tijdens de les.

Het heeft geen zin dit vermoeden met de klas te bespreken vanwege de ontkenning. In dit geval kan de leraar een algemeen onderwerp aan de orde laten komen, zoals:

- Oorlog en vrede met overwinnaars en verliezers
- Schending van mensenrechten of rechten van leerlingen
- Machtsmisbruik in het algemeen
- Kindermishandeling door volwassenen

Vervolgens gaat de leraar een klassengesprek aan over het buitensluiten en buitengesloten worden.

De mentor vraagt de collega's om op school en op het plein op de onderhuidse pesterijen te letten en waarnemingen door te geven.

- De confronterende methode past de leraar toe wanneer een leerling lichamelijk of geestelijk wordt `mishandeld` of gekwetst, d.w.z.:
- Een leerling blootgesteld wordt aan lichamelijk geweld
- Een leerling genegeerd wordt
- Een leerling buitengesloten wordt
- Er verbaal geweld plaatsvindt
- Er een afkeurende houding en onaangename opmerkingen worden geplaatst
- Er ongevraagd aan eigendommen van de leerling wordt gezeten
- Een leerling geïntimideerd wordt.

Als er op zo'n moment geen stelling wordt genomen zegt de leraar in feite `ga maar door`.

Andere acties die ondernomen moeten worden

Hulp bieden aan de gepeste leerling

Kinderen die voortdurend worden gepest, kunnen op twee manieren reageren: ze worden passief, achterdochtig of ze gaan uitdagen.

In deze situatie is het van groot belang dat de leraar het slachtoffer laat merken dat hij hem in bescherming neemt. Het is goed dat de leraar ook adviezen geeft aan het slachtoffer t.a.v. zijn gedrag. Gedragingen kunnen ook worden aan- of afgeleerd via een cursus sociale vaardigheid of een assertiviteitstraining.

Hulp bieden aan de middengroep

Ook de middengroep ondervindt gevolgen van de negatieve sfeer in de klas/groep. Het zijn de leerlingen die weten dat hetgeen gebeurt niet in de haak is. Ze willen het pesten wel stoppen maar weten niet hoe. Eerst zal de veiligheid hersteld moeten worden door het stappenplan te bespreken. Dan kunnen thema's als kwetsbaar opstellen, mening durven uiten, leren luisteren, nee durven zeggen, bang zijn tonen aan de orde komen.

Zij dienen mede verantwoordelijk gemaakt te worden voor de sfeer in de klas/groep.

Hulp bieden aan de pester

Natuurlijk is het plan van aanpak voor een deel hulp voor de pester. Daarnaast is het mogelijk dat deze leerling extra begeleiding nodig heeft.

Dit blijkt vaak gedurende het verloop van bovenstaand traject. Extra ingeschakeld kunnen worden: het ZAT en/of een buitenschoolse organisatie.

Zo kan aandacht geschonken worden aan evt. achterliggende problematiek.

Ondersteuning van de leraren

Zonder deskundige mensen kan pesten niet bestreden worden, hoe goed een pestprotocol ook is. Het is dan ook noodzakelijk dat de school tijd en aandacht heeft voor de volgende punten:

- Aanschaffen van lesmateriaal
- Deskundigheidsbevordering via video's, begeleiding van buiten school, etc.
- Ondersteuning van elkaar (dezelfde aanpak ontwikkelen)
- Signaliseringsgevoeligheid
- Actiebereidheid
- Voorbeeldgedrag
- Stellingname tegen pesten als college

Adviezen aan de ouders

- Ouders bij problemen betrekken, gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school creëren.
- Ouders informeren wat de school doet aan pestproblematiek.
- Gesprekken voeren over hoe pestkoppen en zondebokken te benaderen.

Tot slot

Het even aanpakken van pesten werkt niet. De aanpak moet onderdeel zijn van een groter geheel. Het moet gedragen worden door de hele school en de afspraken moeten bij iedereen duidelijk zijn en door een ieder gehanteerd worden. Er zal regelmatig een evaluatie noodzakelijk zijn over de gang van zaken maar ook over afzonderlijk gesignaleerde gevallen.

Vijfsporenbeleid inzake pesten

- **Hulp aan slachtoffer**
- Aandacht voor sociale weerbaarheid/sociale vaardigheden in de lessen.
- Aandacht en begrip voor de leerling.
- Opvang binnen de school (leraar, mentor, psycholoog)
- Opvang extern.

- **Mobiliseren van de middengroep**
- Duidelijk stelling nemen tegen pestgedrag.
- Structurele aandacht voor omgang met elkaar; sfeer in de klas
- Voorbeeldgedrag van leraren en oop.
- Groep mede verantwoordelijk maken voor de sfeer in de groep.
- Veiligheid creëren.

- **Hulp aan de pester**
- Grenzen stellen en aandacht voor eventuele achterliggende problemen.
- Aandacht voor sociale vaardigheden.
- Opvang binnen of buiten school.

- **Ondersteuning leraren**
- Dekundigheidsbevordering
- Aanschaffen van lesmateriaal.
- Ondersteuning van elkaar (zelfde aanpak ontwikkelen)

- Signaleringsgevoeligheid.
 - Actiebereidheid.
 - Voorbeeldgedrag.
 - Stellingname tegen pesten als college.
 - Veiligheid creëren in en rond de school.
 - Komen tot een anti-pestbeleid voor de hele school.
-
- **Adviezen aan de ouders**
 - Ouders bij problemen betrekken; gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school.
 - Ouders informeren over wat de school doet aan pestproblematiek.
 - Hoe pestkoppen en zondebokken te benaderen.